

Zaterdag 8 januari 1916 – ochtendeditie

De Telegraaf heeft de Belgische Staatsminister Emile Vandervelde geïnterviewd, o.a. over de vervlaamsing der Gentse hogeschool.

U weet, zegde Vandervelde, dat ik steeds voorstander geweest ben van een Vlaamse hogeschool, niet echter van de vervlaamsing der universiteit van Gent.

Meent u ook niet, vroeg de journalist, dat de Vlamingen geen grotere onhandigheid zouden kunnen begaan, dan door de Vlaamse hogeschool uit de handen der Duitsers aan te nemen?

Daar spreekt u best mijn vriend Huysmans en de heer Van Cauwelaert over ... Wat mij aangaat, ik geloof niet, dat ik bevoegd ben om mij uit te spreken over de tactiek van de Vlaamse beweging ... Alleen kan ik u wel verzekeren, dat sedert lang reeds bij de regering het voornemen bestaat, om bij haar terugkeer het vraagstuk der "Vlaamse hogeschool" tot een der allereerste voorwerpen van haar bezorgdheid te maken.

Zaterdag 8 januari 1916 – avondeditie

Belgische dankbaarheid.

Ter gelegenheid van de intrede van het nieuwe jaar heeft de Belgische gezant te 's Gravenhage tot de minister van buitenlandse zaken, jhr. dr. Loudon, de in vertaling volgende brief gericht:

Mijnheer de Minister,

Ingevolge bekomen opdracht heb ik de eer, ter gelegenheid van de jaarwisseling, bij uwe excellentie uiting te geven van de innige

dankbaarheid, welke de koning en zijn regering bezielt voor de edelmoedige gastvrijheid, door Nederland reeds sedert meer dan zestien maanden aan de Belgische uitgewekenen verleend.

De opofferingen, die reeds werden en nog zijn opgelegd aan regering en volk van Nederland, vinden slechts hun gelijke in de sympathie, welke door hen aan mijn landgenoten in hun ongeluk is betoond geworden.

Deze houding van grootse en volhardende menslievendheid wordt diep gevoeld door het Belgische volk, en zal, na de oorlog, tussen Nederland en mijn land nog hechtere banden van vriendschap en wederkerige achting doen ontstaan.

Het is mij bijzonder aangenaam, aan uwe excellentie de dank van mijn vorst en van zijn regering te mogen overbrengen, met de meest oprechte wensen voor de voorspoed van Nederland.

Ik zou uwe excellentie dankbaar zijn, indien U aan hare majesteit de koningin zou willen kennis geven van de bij deze uit naam van mijn vorst en van de Belgische regering uitgedrukte gevoelens. Nederlands vorstin heeft jegens de Belgische uitgewekenen het schoonste voorbeeld gegeven van naastenliefde. Zij heeft onze meest eerbiedige dankbaarheid verdiend. Zij heeft dus aanspraak op onze levendigste dankbetuigingen.

Getekend baron Fallon

Belgische geïnterneerden.

Uit de legerplaats bij Oldebroek worden maandag ruim 60 geïnterneerde Belgen naar Apeldoorn overgebracht en ondergebracht in de voormalige Zuiderkerk aan de Loolaan. Zij zullen

arbeid vinden bij verschillende werkgevers: de meesten worden werkzaam gesteld aan de klompenfabriek van de heer Krudde.

Duitse wissels in België.

Naar de Frankfurter Zeitung uit authentieke Brusselse bron verneemt, heeft de Belgische Nationale Bank haar Duitse wisselportefeuille, welke bij het uitbreken van de oorlog naar Londen was overgebracht, thans teruggenomen. Met toestemming van het rijksdepartement van binnenlandse zaken zullen de wissels midden januari ter betaling worden aangeboden.

Men deelt ons mede:

In het land van Luik, waar het hoofdbestanddeel der bevolking uit mijnwerkers en andere werklieden bestaat, ziet het er voor die mensen niet goed uit. Het brood, dat voor uit Maastricht aangevoerd wordt, kost door de lage koers der franken 65 centiemen, terwijl het in Maastricht 20 cent kost; de groene zeep meer dan 3 frank per kilo; petroleum 2,30 frank per liter; spek 4,70 frank per liter; een pak kaarsen 1,65 frank; witte kool 80 centiemen. Gelukkig zijn er meer dan voldoende erwten en bonen. De mijnwerkers zijn weer druk aan de arbeid, doch alle andere industrieën liggen stil.

Uit het etappegebied.

Onze correspondent schrijft uit Brussel:

Te Gent wordt het volgende bekend gemaakt:

Op het grondgebied der gemeente Waasmunster, waar ditzelfde feit zich al vroeger had voorgedaan, zijn met misdadig opzet op de spoorlijn Waasmunster-Belsele de wissels ontredderd en vastgezet met sintels. Het treinverkeer liep daardoor groot gevaar.

De herhaling van zulk een aanslag in dezelfde gemeente bewijst bij de bewoners een geestesgesteldheid, welke weinig vertrouwen inboezemt. De opperbevelhebber van het leger heeft daarom de gemeente Waasmunster tot een boete van 3000 mark veroordeeld.

En verder:

De landbouwer Lenaerts uit Kieldrecht heeft zijn paard niet voorgeleid op de schouwing, welke de etappenkommandantuur van Sint-Niklaas verordend had; en dat onder het voorwendsel, dat het dier aan zijn broer, die te Kallo woont, toebehoorde. Zonder de juistheid van deze bewering na te gaan, heeft de burgemeester van Kieldrecht een ambtelijk attest afgegeven, dat Lenaerts het paard van zijn broer geleend had. Dientengevolge heeft het paard later niet volgens de orders, welke daartoe waren uitgevaardigd, zijn merk kunnen krijgen.

Ingevolge deze nalatigheid in het opvolgen der bestaande voorschriften, heeft het opperbestuur van het leger de gemeente Kieldrecht veroordeeld tot een boete van 1000 mark.

De Duitse gouverneur-generaal in België heeft de volgende verordening betreffende het verbod van uit- en doorvoer van geldmunt gekend gemaakt:

Art. 1. Uit- en doorvoer van in- en buitenlandse goud-, zilver-, nikkel-, zink- en kopermuntstukken is verboden.

In het reisverkeer wordt het meenemen van zilvermunt tot 20 mark en van nikkel-, zink- en kopermunt tot het gezamenlijk bedrag van 2 mark toegelaten.

Art. 2. Wie beproeft, in strijd met het verbod van art. 1 munten uit België uit te voeren of door België door te voeren, wordt, zover niet

naar andere strafwetten een hogere straf bepaald wordt, met ten hoogste drie jaar gevangenis en ten hoogste een boete van de dubbele waarde der munten, doch ten minste van dertig mark gestraft. Zijn er verzachtende omstandigheden voorhanden, zo kan uitsluitend geldboete uitgesproken worden.

De munten worden verbeurd verklaard, zover zij de dader of een deelnemer toebehoren.

Bevoegd zijn de krijgsrechtbanken.

Art. 3. De Generalkommissar voor de banken in België is gemachtigd, uitzonderingen op de voorschriften van art. 1 toe te staan. Hij is met de uitvoering van deze verordening belast.

Reizen in België.

Onze correspondent schrijft:

Er zijn dezer dagen enkele nieuwe bepalingen bekend gemaakt inzake het verkeer door België, waarvan de volgende ook voor reizigers uit ons land belang kunnen hebben.

Iedereen, die hetzij voorgoed, hetzij tijdelijk te Brussel komt, moet, dadelijk bij aankomst, zich een identiteitskaart aanschaffen van het vastgestelde model, en wel in de kantoren van het gemeentebestuur op het stadhuis, alle werkdagen van 10 tot 17 uur.

Hij moet daartoe meebrengen: ambtelijke stukken waaruit zijn identiteit blijkt; of, wanneer hij uit het buitenland (Duitsland daaronder begrepen) komt, een paspoort.

Het veronachtzamen van deze bepalingen is strafbaar.

Uit Luikerland.

Luik, 5 januari.

Onze grote boerderijen! Over de kaart van België een potloodstreep, die begint, waar de Samber de grens overkomt en die verder de Maas volgt tot voor Maastricht, dan onmiddellijk westwaarts slaat, ten noorden van Tongeren, over Sint-Truiden, Tienen, Leuven, Brussel, Aalst, Roeselare, Diksmuide. Ze tekent nagenoeg juist het grondgebied af, waarop zich onze grote boerderijen bevinden. Veelvuldig zijn ze niet, omdat ze heel wat veld innemen, en, tussen hen in, de mindere en heel kleine boeren, voor zowat een halve eeuw nog arbeiders, slaven, op de grote boerderijen, toch ook hebben geworsteld, totdat ze een plaatsje onder de zon hebben veroverd. De grote "winningen" waren, bij het begin van die worsteling om zelfstandigheid, veel talrijker dan thans. Hun eigendommen, pachtgronden, zo velden als weilanden, zijn wezenlijk verbrokkeld geworden door het werkvolk, dat eeuwen in hutten de nabijheid heeft bewoond en zich heeft gespijst met niets dan wat van de tafel van de machtige boer viel. En dit, wat thans de honden niet willen, was nog overvloed en soms kermiskost voor deze loonslaven, tegen enkele centen per dag gehuurd. De zonen groeiden echter sterker dan de vaders. De kleinzonen voelden zich bewust en ontvoogd. Met een lapje grond eerst, dat ze de ene of andere boer met bidden en bedelen afwongen, begonnen ze, vroeg of laat, na hun dagwerk op de hoeve, voor eigen rekening te boeren, totdat ze genoeg geld bijeen kregen om naar de openbare verpachtingen te gaan. Daar, met gevulde beurs, kwamen ze voor de notaris staan, om ditmaal door opjagen van de pachtprijs, een welgelegen stuk akker van de winning los te maken. Zo ontstonden onze kleine boeren, onze vaders, ja, doch zo ook gingen een aantal aanzienlijke boerderijen, met gebouwen en gedaan als uit de streek weggeschoren, te niet. Thans zijn er ganse dorpen, zonder grote hoeven, alhoewel aldaar,

voor ruim een halve eeuw, al de velden in het bezit waren van grote boeren.

Door de verzwakking van de grote boer, die, terwijl alles vooruitging en wetenschappelijk werd ingericht, steeds aan een voorvaderlijke slenter gehecht bleef, de wetenschap minachtend afwees en zelfs verfoeide; ook door het achterblijven van staatszorg, die veel meer de grote nijverheid zegende dan het werk van de broodzaaier, had de ploeg voor de boerenzoon geen aantrekkelijkheid meer. Hij werd liever geneesheer, notaris, advocaat, post- en telegraafbeambte, dan de paarden na te lopen. De zeldzame grote hoeven, die thans nog bestaan, zijn tweeeërlei; deze, die zich door bijzonder gunstige familietoestanden, bv. bijeengebleven broers en zusters, of door gepaste huwelijken samengenomen velden hebben kunnen rechthouden en toch aan slenter zullen verkwijnen, en deze, die wezenlijk naar de nieuwste bevinden van de wetenschap worden bewerkt, d.i. landbouwopbrengst en landbouwnijverheid verbinden om niets te laten overgaan in vreemde handen, totdat het geringste voordeeltje is uitgeperst. Het behoud, de uitbreiding zelfs van het boerenbedrijf tot het reusachtige toe, berust op dit soort ondernemingen, die het aantal hofsteden zullen verminderen, zeker, doch de akkernijverheid binnen verbazende grote gebouwen, naar de meest moderne verbeteringen en gesteund door aanzienlijk kapitaal, een uitbreiding zullen laten nemen, die in haar alzijdige opbrengst en mechanische vervorming buiten haar gebied geen hulp meer zal behoeven, om ongehinderd en machtig op de handelsmarkt te komen staan. Dergelijke ondernemingen bestaan reeds hier en daar in onze streek, want in Haspengouw en Condroz zijn de grote boerderijen niet zeldzaam. Men vindt ongetwijfeld wel dorpen, waar de hofstede helemaal is verdwenen, doch ook, zowel bij de Vlamingen in het noorden, als bij de Walen in het zuiden, ganse gemeenten, waar de boer, de grote, nog steeds meester is op het

veld en van waar de werklieden veeltallig naar de ijzer- en staalfabrieken, naar de kolenmijnen van het Luikse komen.

Wat is eigenlijk een groot landbouwersgedoe? Verleden zomer maakte ik kennis met het mooie boerenleven op de zeer vruchtbare hoogvlakte van het land van Herve, waar rijke graslanden afwisselen met boomgaarden vol overvloedig fruit, en waar de veestapel is gevormd uit beesten, zoals onze grote Verwee ze met ziel in het lichaam heeft geschilderd. In de puinen van Berneau, een overheerlijke ligging, nog aanlokkelijk in de dood, trof ik een jonge boer.

We hebben toch nog brood, zegde hij mij, we kunnen leven op onze grote boerderij.

Ge verbouwt dan wel meer dan vijftig hectaren? ...

O! riep hij uit, onze allergrootste boerderij, het kasteel, verbouwt slechts dertig hectaren.

Het is een kleine boerderij, dunkt me ... En de uwe?

Vier, zegde hij beslist, en keek aardig op, toen ik glimlachte.

In Haspengouw en Condroz is een grote boerderij boven de vijftig hectaren. De grootste hebben honderd en soms meer hectaren in ploeg. Aard en toestand zijn echter van gedoen tot gedoen zeer uiteenlopend. Zeer zeldzaam zijn de grote boeren, eigenaar van alles wat ze bewerken, zowel akkers als gebouwen. Zo zeldzaam, dat we er geen kunnen aanwijzen in gans Luikerland. Eigenaars van zoveel grond vinden het voordeliger te verpachten dan zelf het bewerken te wagen. We hebben wel een enkele maal, door een voornaam kasteelheer, een baron, gedurende enkele jaren, een poging zien doen om zelf boer te spelen. De man kon er zijn aard van leven als

kasteelheer niet bij afleggen. Hij had onvoldoende bestuursvermogen. Zijn onbewaakte onderhorigen bezorgden hem wisselvallige opbrengst. De man was al spoedig uitgeboerd en verbrokkelde zijn landerijen onder de boeren van het dorp. Alzo sloeg hij twee noten met één stok. Hij kreeg onverstoord zijn herenleven terug, en zijn gezag over zijn huurboeren, tevens zijn kiezers, steeg verbazend in het dorp.

Een tweede soort grote boeren zijn eigenaar van een deel van hun landerijen en huurder van het overige. Ze zijn allen van boerenafkomst en hebben mooier en meer winstgevend leven naarmate hun eigendommen uitgestrekter en hun huurlanden beperkter zijn. De derde reeks, de talrijkste, is die van de huurboeren, bij welke reeds ook verreweg de meeste middelmatige en kleine boerderijen moeten worden gerekend. Een dergelijke huurboer is dan ofwel huurder van een enkele eigenaar, ofwel van twee of drie grooteigenaars, ofwel van Jan en alleman, die kleineigenaars zijn. Gestichten van weldadigheid, zoals de godshuizen van Luik, van Sint-Truiden, van Tienen, armengestichten van steden en dorpen, kerkfabrieken, zoals die van de kathedraal van Luik, van de O. L. Vrouwkerk van Sint-Truiden, hebben huurboeren, die gebouwen en landerijen van hen in pacht hebben. Sommige grote eigenaars, met adellijke titel of in handel of nijverheid tot kasteelheren gegroeid, hebben hun rijk in verscheidene dorpen gevestigd, er een oud klooster gekocht, dat ze tot woning en stallingen gerieflijk, soms prachtig hebben ingericht, ofwel een kloosterboerderij getroffen, ofwel nieuwe gebouwen opgericht, waarin dan de pachter van alles wat ze ter plaatse bezitten zijn intrek neemt, om op zijn beurt heer te worden in het dorp. Vaak liggen deze landen in één uitgestrekt veld in de onmiddellijke nabijheid van de gebouwen of liggen de gebouwen er midden in, "in één kluit", zoals de Vlaamse boer zegt.

Dit soort pachters zijn de gelukkigsten. Hun akkers worden door de mededinging van de openbare verpachtingen niet verbrokkeld, niet in pacht prijs opgejaagd, omdat ze, zoals de eigendommen van de kasteelheren, nooit openbaar verhuurd worden, ofwel globaal bij het einde van elke negenjarige huurceel opnieuw verpacht en de kleine steeds landgierige boer op dergelijke uitgestrektheid land geen vat heeft. De grote grondeigenaar ziet graag zijn pachters ruim leven en voorspoedig werken. Hij weet dat ze wetenschappelijk te werk gaan en hij mag vertrouwen, dat zijn vermogen onder hun leiding niet zal verminderen. Zeer geregeld, elke Sint-Andries, men versta einde november, wordt hem in eenmaal de ganse pachtsom uitbetaald. Verder heeft hij met niets last noch kommer. Dergelijke grote boeren beschikken gans kosteloos over de gebouwen, waarvan de grote herstellingen, de nodige verbeteringen of vergrotingen nog worden gedaan door de eigenaar. Dat nu aan deze huisvesting voor mensen en vee niets ontbreekt en alles er modern is ingericht, is bij de meesten van die huurders duidelijk zichtbaar.

Minder mooi gaat het elders. Daar bv., waar de boer eigenaar van zijn gebouwen is, al is hij ook volstrekt geen grondeigenaar, - dergelijke gevallen zijn niet zeldzaam – huurt hij ook zowat van iedereen, en draagt hij nog noodzakelijk de onderhouds- en verbeteringskosten. Hieruit volgt, dat veel wat nodig, nuttig of voordelig is aan die gebouwen, toch niet wordt vernieuwd of verbeterd, zodat dikwijls, door dit achterblijven van vooruitgang, schade wordt geleden, tijd wordt verloren. Een dergelijk pachter sukkel nog meer, wanneer hij huurder is van kleine grondeigenaars, soms een hele bende, die hem tot melkkoe gebruikt, en van alle mogelijke en onmogelijke toestanden, omstandigheden en gebeurtenissen gebruik maakt om de pacht prijs te verhogen. Onze Vlaamse boeren betitelen deze grondeigenaars met deze schilderachtige naam van “smoutheren”.

Het zijn meestal “parvenus” nieuwe rijken, wiens vader zelf dorpeling en boerenzoon was, doch later naar de stad is overgegaan en zich in de schaduw van een groot gesticht, als ontvanger, of van een kasteel, als rentmeester, rijk heeft gemaakt, bijgestaan door vrouw en dochter, die in de buurt van de bureelkruk er een kruideniers- of prullenwinkeltje op nahielden, waar de “stomme boeren” moesten komen kopen, om in staat van gratie te blijven bij de landheer. Kwam dan de boer in geldverlegenheid, zo ging hij zijn nood klagen bij de “pennenlikker”, die hem onthaalde op de vriendelijkste wijze, zoals de geslepen sjacheraar, die zijn slachtoffer heeft mak gegoocheld, vooraleer het meesterlijk ten onder te brengen. Om geld verpande de boer zijn laatste stukje grond en werd meteen uit de nood gered, doordat hij zijn schulden niet kon betalen, doch ook verarmd door de sluwe rentmeester, aan wie hij al spoedig de intrest niet meer kon betalen. Zo werd de man huurder van zijn vroeger eigendom en meer verslaafd aan de “smoutheer”. Pachters in dergelijke slavernij, ze mogen dan nog bij de groten worden gerekend, zijn wezenlijk beklagenswaard. Ze horen bij elke gelegenheid ongehoorde opmerkingen: het land is te goedkoop; anderen bieden meer; het wordt slecht bewerkt; de man komt niet genoeg in de winkel; hij is niet dankbaar voor al het goede dat man hem doet; hij leeft in onmin met zijn buurman, erger nog, met zijn pastoor; hij gaat niet geregeld naar de kerk; zendt zijn kinderen niet naar de katholieke school; kiest niet op de kandidaten van de goede partij. De man luistert, doch antwoordt liefst niet en oordeelt dit voorzichtiger.

Met een slaafse groet gaat hij bekommerd heen. De volgende week brengt de vrouw een koppel kiekens of duiven, 36 eieren, een gevangen haas of een schotel vlees van het vers geslacht varken. Ze krijgt een hartelijke dank en een zonnige glimlach van meneer of van mevrouw, nog een zeer zoete vermaning van de juffrouw en brengt

haar man het troostend nieuws dat weer alles best in de haak is. –
Tot de volgende keer, zegt de mijmerende pachter.

De eigenlijke moderne boerderij, die de wetenschap tot grondvesten
heeft ... Daarover een andere keer.